

Velkommen til Arkivforeningens arrangement om bevarings- og kassationspolitik

2. november 2006. Københavns Bymuseum.

v/ Arkivforeningens formand, seniorforsker Else Hansen.

Arkivforeningen har i år udgivet to bøger om bevarings- og kassationspolitik. De hedder begge ”At vogte kulturarven eller at slette alle spor.”

Bind 1 – den røde bog – omhandler især bevarings- og kassationspolitikens og -praktikkens historie. Heri kan man læse indlæg fra to deltagere i den tidlige bevarings- og kassationsdiskussion, nemlig Grethe Ilsøe og Michael Hertz, ansat i arkivvæsenet fra henholdsvis 1959 og 1967. Desuden rummer bind 1 nogle af de opgaver, som blev udarbejdet i forbindelse med arkivar-uddannelsen ved Statens Arkiver i 2002. Redaktionsprocessen tog en rum tid, og undervejs fik bestyrelsen flere forslag til artikler fra andre forfattere. Undervejs i redaktionsarbejdet skete også det, at Kristeligt Dagblad tog spørgsmålet om Statens Arkivers bevarings- og kassationspolitik op. I kølvandet på den debat afgav kulturministeren en redegørelse om Statens Arkivers bevarings- og kassationspolitik til Folketingets kulturudvalg. På den baggrund mente vi i Arkivforeningens bestyrelse, at det ville være muligt også at udgive en interessant debatbog om emnet. Det blev den grønne bog, som udkommer i dag.

Aftenens arrangement er en uformel præsentation af de to bøger. Fra Arkivforeningens side skal lyde en hjertelig tak alle bidragsydere til de to bøger. Vi har med disse indlæg fået en bred vifte af synspunkter og analyser af kassationsdebat og -praksis. En særlig tak skal der være til jer, der har sagt ja til at komme i dag og præsentere jeres indlæg. Vi er også meget glade for, at rigsarkivar Johan Peter Noack vil deltage i dag. Rigsarkivaren vil i det sidste indlæg før spisningen behandle bevarings- og kassationsspørgsmålet, som det tager sig ud fra hans perspektiv.

Hvorfor er bevaring og kassation så interessant?

Bevaring og kassation af arkivalier er et meget grundlæggende spørgsmål. Det drejer sig om, hvad der overhovedet skal ind i arkivernes samlinger – og hvad der kan kasseres, inden det når frem til arkivernes magasiner. Beslutninger om kassationer er blandt arkivvæsenets mest vigtige beslutninger:

- De kan ikke gøres om.
- Og de bestemmer på hvilket grundlag fremtidens forskere kan forstå vores tid.

Gennem de sidste ti år har Statens Arkiver kasseret arkivalier i stort omfang – sideløbende med en enorm indsats for at indsamle de mange arkivalier, som lå hos næsten alle statslige myndigheder. Store kassationer hører sammen med de store afleveringer, der om noget har kendetegnet Statens Arkivers aktiviteter de sidste ti år.

Der blev ikke på forhånd udarbejdet et omfattende sæt principper for kassationerne – men der blev fastsat en kassationsprocent. Kun de afsluttende beslutninger er offentliggjort, fra 2001 på Statens Arkivers hjemmeside. Grundlaget for beslutningerne – arkivarernes undersøgelser – er derimod ikke offentliggjort.

Norsk kassationspolitik

Det er selvfølgelig ikke kun i Danmark, der kasseres i arkivalierne. Efterhånden som den offentlige administration er blevet mere og mere omfattende, er arkivernes størrelse blevet et problem i alle lande. Og der er blevet udviklet teorier om, hvordan arkivarerne bedst finder ud af, hvad der skal kasseres. Der er også blevet lavet planer for, hvordan kassationsarbejdet gribes an i forskellige lande. Kristian Ring fra Rigsarkivet har undersøgt det norske udvalgsarbejde, som ligger til grund for norsk kassationspolitik. Kristian har bidraget til den grønne bog.

Kommunerne og Statens Arkiver

Statens Arkiver er så langt den største arkivvirksomhed i Danmark, men langt fra den eneste. Der findes mange lokalarkiver rundt om i landet, og der er en række specialarkiver. Hertil kommer de større kommunale arkiver, stadsarkiverne eller §7-arkiverne, som modtager kommunale arkivalier. I bestemmelser, udstedt af Rigsarkivaren, fastlægges reglerne for kommunernes såkaldte minimumsbevaring samtidig med, at der er mulighed for, at de enkelte kommuner kan foretage merbevaring. Spørgsmålet om forholdet mellem Statens Arkiver og de kommunale arkivalier er behandlet af arkivar Rolf Engel fra Landsarkivet i Viborg i bind 1. I bind 2 har vicestadsarkivar i Ålborg, Jens Topholm, en indlæg hvori han diskuterer kommunernes forudsætninger for at beslutte merbevaring, og den indbyggede modsætning mellem administrative og historiske hensyn, som kan råde. Endelig har stadsarkivarerne Henrik Gautier og Asbjørn Hellum fra henholdsvis København og Vejle stadsarkiver et indlæg, hvori der blandt andet efterlyses offentliggørelse, ikke blot af beslutningerne om bevaring og kassation, men også om grundlaget for disse beslutninger. Der stilles også spørgsmålstejn ved den udbredte 3%-bevaring i sager om personer. Det indlæg præsenteres senere i dag.

Arkivernes brugere om kassation

En gruppe, som kun meget sjældent høres i arkivdebatten, er arkivernes brugere. I den grønne bog har Arkivforeningen imidlertid bedt tre arkivbrugere om at give deres syn på kassationspolitikken. Birgit Kirkebæk, som tidligere her i Arkivforeningen har fortalt om sine spændende forskningsresultater om pigerne på Sprogø, peger i sin artikel på de overordentligt vigtige informationer om samfundets værdier, der ligger i viden om de marginale eksistenser. Erik Kann er

slægtsforsker og foreslår for det første en bedre og mere udbygget dialog mellem arkivvæsenet og dets brugere, for det andet at visse grupper af arkivalier om enkelte mennesker tages ud til bevaring i langt større omfang end i dag. Endelig har vi bedt overlæge Ib Søgård om et indlæg vedrørende bevaring eller kassation af patientjournaler, både dem på papir og de elektroniske, som snart bliver en realitet på sygehusene. Ib Søgård præsenterer sit oplæg om et øjeblik.

I arkivkredse kan man støde på den betragtning, at man skal aldrig spørge brugerne om deres syn på kassation. De vil nemlig altid have bevaret netop det materiale, som de selv arbejder med! Men jeg håber, at arkivvæsenet tør tage udfordringen fra brugerne op. Hvis de forskere, som kender materialets udsagnskraft bedst, ikke har ret i, at det bør bevares, skylder arkivvæsenet dem så ikke i det mindste en solid argumentation for at kassere netop det materiale?

Elektroniske arkivalier – en ny historie?

Hvorfor overhovedet diskutere kassationspolitik netop nu, hvor Statens Arkivers store indsats for at indsamle alle arkivalier fra de statslige myndigheder næsten er tilendebragt. Hvad der er kasseret derfra, kan ikke skaffes tilbage. Er det så ikke omsonst at efterlyse principper for bevaring og kassation? I det lys er Jan Dalsten Sørensen's indlæg om kassation i elektroniske arkivalier særdeles interessant. Her diskuteres metoder til elektronisk kassation af de samme typer oplysninger, som hidtil er blevet kasseret i papirarkivalierne. Også fremover vil det nemlig være nødvendigt at kassere arkivalier af økonomiske grunde. Men det behøver vel ikke fortsat at foregå uden åbenhed om de bagvedliggende principper?

Den aktuelle kassationspolitik

Hvordan gennemfører Statens Arkiver så kassationer i det arkivmateriale, som kommer fra myndighederne? Forskellige aspekter af det behandles i bind 1, hvor Steffen Elmer Jørgensen fra Landsarkivet i Viborg sætter Statens Arkivers behandling af hele sektorer ind i en historisk og teoretisk sammenhæng. Jeg har selv lavet en analyse af den skriftlige debats karakter, og Anders Sode-Pedersen fra Rigsarkivet har analyseret det historiesyn, som ligger bag den aktuelle kassationspolitik. Anders præsenterer sit bidrag senere i dag.

Udover disse analyser af kassationspolitikken kan vi i den grønne bog også optrykke den redegørelse, som sidste sommer blev sendt til Folketingets Kulturudvalg. Der gøres rede for den økonomiske baggrund for at kassere, men også – og det er mere interessant i dag – for nogle principper for udvælgelse af det materiale, som skal kasseres. Vi skal passe på, at kassationsdebatten ikke bliver reduceret til et spørgsmål om, hvor mange hyldemeter der er plads til i nuværende og kommende magasiner. Kassationsdebatten skal pinedød også indeholde kvalitative aspekter: hvad skal bevares? Og hvorfor?

Redegørelsen indeholder ansatser til en forklaring på dette, men det er naturligvis begrænset, hvad man kan nå at skrive på 10 sider. En mere grundig diskussion om principper og konkret gennemførelse af bevaring og kassation af arkivalier er ønskelig af to grunde. For det første for at forstå, de kassationer der er gennemført de sidste ti år. For det andet for at fremtidige kassationer kan forklares og begrundes. Jeg er sikker på, at der i mange år fremover vil være læsere til et sådant værk – både blandt arkivpersonale og blandt arkivernes brugere, forskerne – hvis Statens Arkiver skulle vælge at fremlægge detaljerne om sin kassationspolitik.

Arkivforeningen

Det er ikke Arkivforeningens opgave at tage stilling til spørgsmål om bevaring og kassation, men at sørge for at debatten bliver rejst, at lade de forskellige dele af arkivoffentligheden mødes, så I kan tage stilling. Vi håber med dette initiativ – bøgerne og denne aftens arrangement – at give inspiration til en debat om et af arkivverdenens mest grundlæggende problemer.